

A MUNKA ÉS A PÁRBESZÉD ÚJ PARADIGMÁI

Szerkesztette:

Makó Csaba – Simonyi Ágnes

*Országos Foglalkoztatási
Közalapítvány Munkaügyi
Kutatások Szakmai Műhelye
Budapest, 2003*

A nagyipari gazdasági fejlődési modell súlyos társadalmi feszültséget okozó csődje Nyugaton a 70-es évek második felétől az acélipar, a hajógyártás, az autó- és gépipar, a textilipar, általában a nagyipari módon szerveződött ágazatok válságában jelentkezett. A struktúra – és technológiaváltás, a párosuló létszám-leépítéssel az ezekre az iparágakra épülő városok, társadalmi csoportok helyzetét megrendítette. Az idősebbek a társadalmi ellátó rendszerekre támaszkodva, a fiatalabbak a szakma, a munkahely és sokszor a lakóhely változtatásával próbáltak kikerülni a reménytelennek látszó helyzetből. A kelet-európai gyárvárosok válsága időben eltolódva, a politikai és gazdasági rendszerváltással együtt jelentkezett.

A korábbi gazdaságfejlődési modell ellehetetlenülése a gazdaságirányításban, a munkaadók és a munkavállalók kapcsolatában egyaránt megmutatkozott. Egyre gyakrabban tették kritika tárgyává a foglalkoztatás és a munkaügyi kapcsolatok struktúraváltást nehezítő gátló merevségét. A fejlett országok munkaadói a 80-as évektől fe-

szegették azokat a foglalkoztatási garanciákat és munkahelyi normákat, amelyeket a munkavállalók a korábbi kemény szakszervezeti harcok révén értek el. A társadalmi szintű válasz a rugalmasság: a munkaerő-felvétel és -elbocsátás kötöttségeinek lazítása, a részmunkaidős foglalkoztatás, a határozott időre kötött munkaszerződés térhódítása.

*Hogyan alakultak mindezek
a folyamatok Magyarországon,
a rendszerváltás nyomán?*

Erre a kérdésre keresik a választ, a két neves szociológus – Makó Csaba és Simonyi Ágnes – által szerkesztett kötet szerzői. A tanulmánykötet írói a kutatás célját a gazdálkodó szervezetek belső működési folyamatai és a munkaerő-piaci folyamatok, az új foglalkoztatási formák közti kölcsönhatások vizsgálatában határozzák meg. A kutatás terepe Dunaújváros és térsége. A regionális gazdasági elemzést a térség munkaerő-piaci folyamatainak vizsgálatával egészítették ki, 230 cégnél végzett kérdőíves felmérés alapján. A kutatás középpontjába a térségi és munkaerő-piaci alkalmazkodás, a társadalmi-szervezeti rugalmasság vizsgálata állt. A könyvben bemutatott eset, Dunaújváros és térsége gazdasági szervezetrendszerének elemzése, a nemzetközi gazdaság-szociológiában gyökeret vert kategóriák alapján, több szempontból is fontos mondanivalót hordoz. Egyrészt Dunaújváros és térsége a megkésett közép-európai fejlődés eredményeként született szocialista nagyipari (acélipar) és nagyvárosi

modell válságának példája. Másrészt e modell válsága egybeesett a politikai és gazdasági berendezkedés, az egész termelési – tagában értelmezve jóléti – modell válságával. A szocialista nagyvállalatból a rendszerváltás során piacgazdasági szereplővé átalakult, bár állami tulajdonban maradt, cégcsoport ugyan átvészelte a 90-es évek elejének nagy acélipari válságát, ám az ezredfordulón jelentős létszám-leépítéssel járó technológiaváltásra kényszerült. Ez indította a vállalat vezetését a váltás térségi munkaerőhelyezetre gyakorolt hatásának feltérképezésére, és a kutatás támogatására.

A kötet első fejezetének szerzői – Makó Csaba és Simonyi Ágnes – a kutatás elméleti alapvetéseként a rugalmasság fogalmát járják körbe, megkülönböztetve a szubjektív rugalmasság fogalmát – a munkaerő alkalmazkodó képességét – az objektív rugalmasságtól – az adózás, a technikai feltételek stb. változásától. Egy másik megközelítés a rugalmasság külső – munkaerő-piaci – és belső – a munkaerő minősége, képzettsége – feltételei között tesz különbséget. A szerzők vizsgálják a tudástípusok és a kompetenciák összefüggését, majd a különböző munkaszervezeti modellek és az általuk támasztott tudásigény kapcsolatát mutatják be.

A könyv II.-V. fejezetei részkutatásokon alapulnak. A második fejezet – készítője Kiss Attila – a dunaújvárosi régió gazdasági, társadalmi és kulturális kapcsolódásait vizsgálja. A harmadik fejezet – szerzője Illéssy Miklós – a térség foglalkoztatási viszonyait ismerteti, regionális mutatók segítségével

vel. Fontos sajátosságként emeli ki, hogy a térség szerkezeti átalakulása döntően saját, helyi forrásokból valósult meg, viszonylag alacsony külföldi tőke behatolása mellett. A negyedik fejezet – Keszi Roland – Makó Csaba – Simonyi Ágnes – a kérdőíves felmérés adatait ismerteti az olvasóval. Az ötödik fejezet – jegyezte Illéssy Miklós – a vállalati esettanulmányokat közli. A vizsgálatba bevont különböző ágazatokba sorolt cégek és intézmények a 90-es években adott-ságaikra, technikai, pénzügyi és emberi erőforrásaikra építve eltérő piacokat céloztak meg. E törekvéseik megvalósítása során más és más tudások értékelődtek fel, az innovációs készség, a gyakorlati és a munkahelyi ismeretek, a megbízhatóság és pontosság, az ügyfél- és vevőcentrikus magatartás vagy a csapatmunkára való alkalmasság különféle módokon kapcsolódtak össze és eltérő szervezeti fejlődési utakat alapoztak meg. Az esettanulmányok erre szolgáltatnak példákkal. A könyv hatodik, záró fejezetében Makó Csaba és Simonyi Ágnes a kutatás eredményeit és tapasztalatait összegzi. A dunajvárosi kistérségben végzett survey típusú vizsgálatok és esettanulmányok tapasztalatainak együttes értelmezése segít abban, hogy a heterogén gazdasági szervezetrendszeren belül a szerzők elkülönítsenek jól értelmezhető típusokat, amelyek eltérő tudás-felhasználási mintákat képviselnek, eltérő fejlődési utakat követnek. Megerősödésük eltérő piaci és infrastrukturális feltételekhez kötött. Összességükben azonban ezek egy, a város körül szerveződő – de kifelé nyitott – gazdasági kistérség társadalmi fejlődésének és fennmaradásának, egymást kiegészítő elemeit alkotják, amelyekkel a térség-

fejlesztés szereplőinek és intézményeinek számolniuk kell.

A tanulmánykötet a maga nemében hézagpótló. Uniós tagságunkkal különösen fontossá válik, hogy a régiók, kistérségek gazdasági fejlődésüket erőforrásaik feltérképezésével határozzák meg. Az uniós források elnyerésének is fontos feltétele ez, de saját jövőjük meghatározáshoz is elengedhetetlen. Az ilyen típusú vizsgálatokhoz, elsősorban a szervezeti és szellemi erőforrások feltárásának módjához nyújt segítséget a könyv. Dunaújváros már a 80-as években is kitűnt újításaival az alkalmazott munkaszervezeti formákat illetően, például a gazdasági munkaközösségekkel, az innováció e téren a rendszerváltás után is folytatódott. Az viszont a jövő kérdése, és ez a recenzióban is megfogalmazódott, hogy a jövőben külső tőkebevonás nélkül lehetséges lesz-e a kistérség gazdaságszerkezeti modernizálása.

Becsky Róbert

*Bögel György –
Forgács András*

INFORMATIKAI BERUHÁZÁS – ÜZLETI MEGTÉRÜLÉS

*Műszaki Könyvkiadó,
Budapest, 2003 230 oldal*

A különböző információs tevékenységek létrehozásával, azok törvényszerűségeinek a vizsgálatával foglalkozó informatika egyre gyorsuló világunknak igen fontos hajtóereje. Ezt felismerve a vállalkozások és az intézmények jelentős

beruházásokat végeznek fejlesztése érdekében. Az informatikának az üzletben betöltött szerepét minden oldalról alaposan meg kell vizsgálni, mert kapcsolatrendszerükben különböző kérdések merülnek fel. Mennyiben növelik az eredményeket az informatikai beruházások s megtérülnek-e? Hogyan javítható a hatásuk, érdemes-e költeni az informatikára? Milyen stratégiát kell követniük az informatikai szolgáltató cégeknek? Ezekre és a hasonló kérdésekre kapunk választ Bögel György és Forgács András könyvében, amelynek a tejipari Nutricia Kereskedőház Rt. informatikai beruházását szemléltető bevezető esettanulmánya megvilágítja a problémákat és a felmerülő nehézségeket.

A makrogazdasági és a társadalmi összefüggések vizsgálata során képet kapunk arról, hogy a technikai innovációk hogyan hatnak a gazdaságra és a társadalomra, milyen változásokat idéznek elő, s milyen jellegzetes fázisaik különböztethetők meg, ez utóbbit a szerzők az autóipar példájával szemléltetik. Azt is vizsgálják, hogy milyen feltételek mellett teremthet értéket az informatika az üzlet számára. Bizonyítják, hogy a kettő kapcsolatában nagyon fontos az értéktérítés, de tekintettel kell lenni arra, hogy – a technikai fejlődés ellenére – az üzlet továbbra is a társadalmi-emberi kapcsolatok során jön létre. Az informatikai projektek körében tapasztalható kudarcok nagy száma és az egyre szigorúbbá váló elvárások miatt a vezetőknek a projektek, akciók hasznosságát be kell bizonyítaniuk. A siker feltételei: a felhasználók bevonása, a felsővezetők támogatás, a világos üzleti célok, a megfelelő munkatársak, a szakszerű tervezés stb.; köztük a világos üzleti célok a legfontosabbak.